

ayus
training & consulting

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

*PROJEKTAS „PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖS UŽTIKRINIMO SISTEMŲ IR PROCESŲ STIPRINIMAS“,
PROJEKTO NR. 09.4.1-ESFA-V-713-03-0001*

Rekomendacijos dėl Kolegialaus vertinimo profesiniame mokyme metodikos taikymo profesinio mokymo įstaigų išorinio vertinimo procese

2023 m.
Vilnius

Ižanga

Kolegialus vertinimas – tai išorinio vertinimo forma, kurio tikslas padėti vertinamai organizacijai kokybės užtikrinimo ir kokybės tobulinimo srityse.

Kolegialaus vertinimo išbandymui profesinio mokymo įstaigose naudota projekto „Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemų ir procesų stiprinimas“, Nr. 09.4.1-ESFA-V-713-03-0001, metu parengta Kolegialaus vertinimo profesiniame mokyme metodika ¹.

Lietuviškuose šaltiniuose dažnai kolegialaus vertinimo sąvoka keičiama tarpusavio vertinimu. Šiame dokumente naudosime kolegialaus vertinimo sąvoką.

Pagrindiniai kolegialaus vertinimo procedūros tikslai:

- skatinti kokybės užtikrinimą ir jos tobulinimą;
- užtikrinti kokybės skaidrumą ir vertinimą pagal vienodą standartą;
- skatinti lygias galimybes.

Pirmojo kolegialaus vertinimo vadovo autoriai teigia, kad kolegialiam vertinimui atlikti ypač svarbūs šie principai:

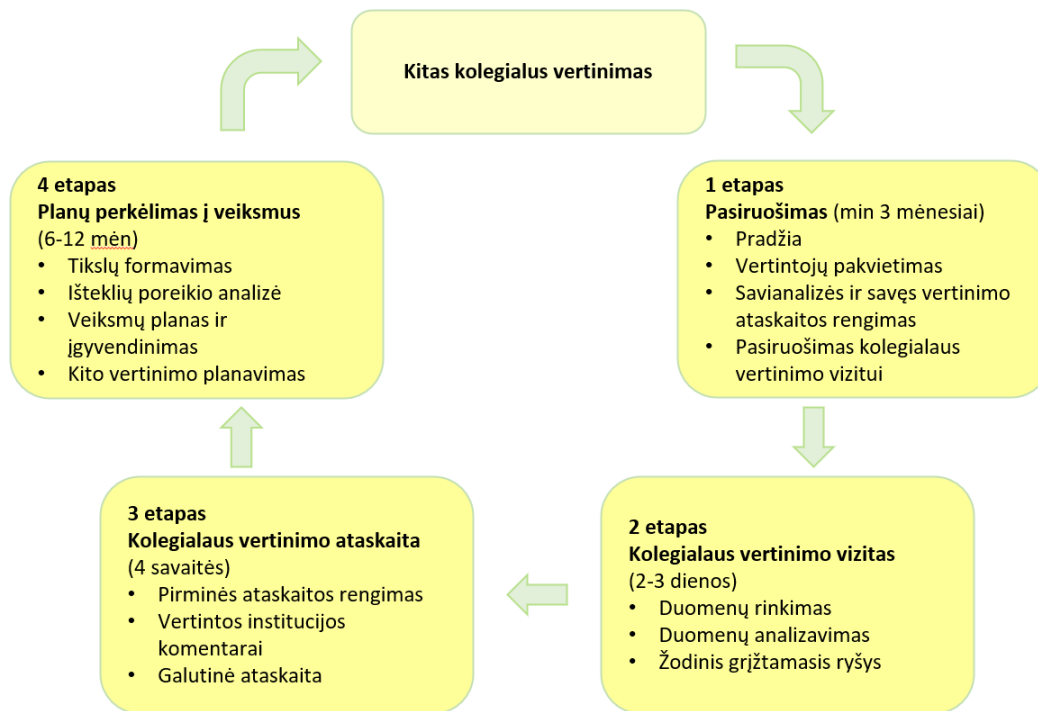
- sutelkiamas dėmesys į dalyvaujančius žmones, jų poreikius ir interesus;
- kolegialūs vertintojai turi būti objektyvūs ir nešališki;
- visi procedūros elementai turi būti skaidrūs visiems dalyvaujantiems asmenims;
- konfidencialumo ir rezultatų panaudojimo taisyklės turi būti nustatytos iš anksto ir jų turi laikytis visi dalyvaujantys asmenys;
- turi būti vengiama interesų konfliktų ir tiesioginės vertintojų (ir organizacijos, iš kurios jie yra) ir vertinamo švietimo teikėjo konkurencijos;
- skatinamas atvirumas, sąžiningumas ir nuoširdumas kaip abipusio mokymosi sąlyga;
- suvokiama kultūrinė įtaka švietime ir vertinime, ypač tarptautiniuose kolegialiuose vertinimuose;
- kolegialus vertinimas parengtas ir įgyvendinamas ne kaip techninė ir biurokratinė procedūra, bet kaip dinamiškas ir motyvuojantis procesas, iš kurio gali turėti naudos ir vertintojai, ir švietimo teikėjas.

Kolegialūs vertintojai – išorės ekspertų grupė, kurių tikslas įvertinti kokybę įvairiose profesinio mokymo srityse: atskiruose segmentuose ar visoje organizacijoje. Vertinimo proceso metu vertintojai aplanko (vizituoja) vertinamą profesinio mokymo teikėją.

Kolegialūs vertintojai yra išorės ekspertai dirbantys panašioje aplinkoje ir turintys specialios profesinės patirties bei žinių vertinimo tema.

¹ https://www.kpmc.lt/kpmc/wp-content/uploads/2018/06/Kolegialaus-vertinimo-metodika_2022.pdf

Pav.1 Kolegialaus vertinimo procedūra

Kolegialaus vertinimo procedūra apima 4 etapus:

1. Kolegialus vertinimas prasideda nuo parengiamojo etapo. Jo metu organizuojamas kolegialiam vertinimui besiruošiančio profesinio mokymo teikėjo savęs vertinimas ir rašoma jo ataskaita. Turi būti parinkti ir apmokyti vertintojai. Sudaromas vertinimo darbotvarkė ir suderinami vertintojų vizitų skaičius bei jų datos.
2. Antrajame etape vyksta vertintojų vizitas, kuris yra pagrindinė kolegialaus vertinimo procedūros veikla – vertintojai atvyksta pas švietimo teikėją ir atlieka vertinimą. Šis vertinimas apima patalpų apžiūrą ir interviu su įvairiomis suinteresuotųjų šalių grupėmis. Kolegialūs vertintojai pirmus žodinius atsiliepimus švietimo teikėjui pateikia vizito pabaigoje.
3. Trečiame etape po apsilankymo švietimo įstaigoje vertintojai parengia kolegialaus vertinimo ataskaitos projektą. Jį pakomentuoja vertintas paslaugų teikėjas ir parengiama galutinė kolegialaus vertinimo ataskaita.
4. Ketvirtasis etapas labai svarbus profesinio mokymo teikimo tobulinimui ir organizacinei plėtrai – kolegialaus vertinimo rezultatai ir rekomendacijos perkeliama į konkrečius vertintos institucijos planus ir jų įgyvendinimo priemones.

Kolegialus vertinimas ir EQAVET kokybės ciklas

1. TIKSLAS IR PLANAS

Nustatyti aiškius, tinkamus ir išmatuojamus tikslus ir uždavinius, numatant strategiją, procedūras, užduotis ir žmonių išteklius

2. ĮGYVENDINIMAS

Parinkti procedūras, užtikrinančias tikslų ir uždavinių pasiekimą (pvz., partnerystės plėtojimas, suinteresuotų šalių įtraukimas, išteklių paskirstymas ir organizacinės ar veiklos procedūros

4. PERŽIŪRA

Numatyti pokyčių procedūras, reikalingas pasiekti užsibrėžtus rezultatus ir (ar) naujus uždavinius, atsižvelgiant į grįžtamąjį ryšį ir suinteresuotų šalių įvertinimą

3. ĮVERTINIMAS

Sukurti mechanizmus, kurie, surinkus ir išanalizavus duomenis, leistų argumentuotai įvertinti pasiekimus ir rezultatus

Kolegialus vertinimas (aprašomas šioje analizėje) yra suderintas su Europos kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos (angl. EQAVET) kokybės ciklu, tai pažymi ir EQAVET sekretoriato ekspertas Giorgio Allulli 2019 m. analizėje *“Study on Peer Review and the work of the EQAVET Network”*². Kolegialaus vertinimo 1 etapas atitinka kokybės cikle numatytą planavimą, antras – įgyvendinimą, trečias – vertinimą, ketvirtas – peržiūrą.

Europos profesinio mokymo plėtros centras (CEDEFOP) 2015 metais, šioje analizėje aprašoma, kolegialaus vertinimo metodiką įtraukė į savo leidinį *“Handbook for VET providers”*³, kaip vieną iš galimų kokybės užtikrinimo metodų. Pabrėždami, kad kolegialūs vertinimai skirti institucijoms, ieškančioms alternatyvių išorinio vertinimo formų arba norinčioms tradicinį akreditavimą / sertifikavimą papildyti „draugišku, tačiau kritišku“ požiūriu, pritaikytu jų poreikiams ir ypatingą dėmesį skiriant mokymui ir mokymuisi. Kolegialus vertinimas pasak CEDEFOP ekspertų yra naudingas abiem pusėms – vertinimai institucijai ir kolegoms vertintojams. Taip pat ši metodika skatina profesinio mokymo teikėjus gerinant jų paslaugų kokybę, atitinkančią EQAVET sistemą.

² Giorgio Allulli (EQAVET Secretariat expert) Study on Peer Review and work of the EQAVET Network, 2019

³ Cedefop (2015). Handbook for VET providers: Supporting internal quality management and quality culture.

Kokybės sritys

Kolegialaus vertinimo metodikoje vienas iš pagalbinių priemonių rinkinio dokumentų yra kokybės sritys. Kokybės sritims yra nustatyti rodikliai, kriterijai ir jų įrodymų šaltiniai.

Metodikoje rekomenduojama pasirinkti dvi kokybės sritis, siekiant užtikrinti kokybišką kolegialų vertinimą. Šiuo metu yra sukurta 16 kokybės sričių. Kokybės sritis „Žalioji kursas“ sukurta ir išbandyta šio projekto metu.

Kokybės sritys:

1. Strateginis planavimas ir plėtra
2. Kokybės užtikrinimas
3. Žinių valdymas
4. Valdymas ir lyderystė
5. Infrastruktūros, įrenginių ir finansų valdymas
6. Žmogiškųjų išteklių planavimas ir valdymas
7. Lygybė ir lygios galimybės
8. Vidiniai santykiai
9. Išorės santykiai
10. Tarptautiškumas
11. Pedagoginė sistema ir pedagoginių procesų planavimas
12. Mokymas ir mokymasis
13. Pameistrystė
14. Vertinimas ir sertifikavimas
15. Mokymosi pasiekimai ir rezultatai
16. Žalioji kursas

Praktinio kolegialaus vertinimo išbandymo eiga ir vertintojų refleksija

Kolegialaus vertinimo išbandymas Lietuvoje vyko penkiose profesinio mokymo įstaigose. Siekiant efektyvaus išbandymo ir profesinio mokymo įstaigų atvirumo nuspręsta viešai neskelbti įstaigų sąrašo. Kolegialiais vertintojais buvo atrinkta 19 vertintojų, kurie atitiko šiuos reikalavimus:

- išmano vertinamą sritį;
- turi patirties profesiniame mokyme (ne mažiau nei 5 metus);
- išmano kokybės užtikrinimo ir plėtros procedūras;
- išmano kolegialaus vertinimo metodiką.

Kolegialūs vertintojai, kartu su atrinktomis profesinio mokymo įstaigomis dalyvavo grupinėse konsultacijose. Kiekviena įstaiga turėjo galimybę išsirinkti kolegialius vertintojus iš pateikto sąrašo, kaip ir numatyta metodikoje.

Svarbu paminėti ir tai, kad tarp kolegialių vertintojų buvo ir 7 vertintojai kurie turėjo patirties išorės vertinimo procese.

Profesinio mokymo įstaigos, kaip ir rekomenduoja kolegialaus vertinimo metodika pasirinko 2 kokybės sritis ir pačios rinkosi kolegialius vertintojus. Taip pat svarbu paminėti, kad dėl profesinio mokymo įstaigų specifinės struktūros buvo nuspręsta vertinimą atlikti tik viename įstaigos skyriuje.

Profesinio mokymo įstaiga	Pasirinktos kokybės sritys
ĮSTAIGA A	VALDYMAS IR LYDERYSTĖ
	ŽALIASIS KURSAS
ĮSTAIGA B	VALDYMAS IR LYDERYSTĖ
	ŽALIASIS KURSAS
ĮSTAIGA C	ŽALIASIS KURSAS
	MOKYMAS IR MOKYMASIS
ĮSTAIGA D	PAMEISTRYSTĖ
	ŽALIASIS KURSAS
ĮSTAIGA E	PAMEISTRYSTĖ
	MOKYMAS IR MOKYMASIS

Pagal pateiktą sąrašą matosi, kad populiariausia kokybės sritis, kurią rinkosi profesinio mokymo įstaigos buvo „Žaliasis kursas“. Kaip ir minėta anksčiau ši kokybės sritis buvo sukurta būtent šiam išbandymui, siekiant atkreipti įstaigų dėmesį į Europos Sąjungos iniciatyvas žaliojo kurso tema. Tuo pačiu siekiant, kad profesinio mokymo įstaigos įsivertintų sritį, kuri anksčiau nebuvo reglamentuota jokiais teisės aktais.

Kolegialaus vertinimo eiga

- Profesinio mokymo įstaigos išsirinko kokybės sritis.
- Profesinio mokymo įstaigos išsirinko vertintojus iš pateikto sąrašo.
- Suderino su vertintojais kolegialaus vertinimo vizito datas.
- Profesinio mokymo įstaigos sukūrė komandą atsakingą už kolegialų vertinimą (koordinatoriai, ataskaitos rengėjai, kiti atsakingi asmenys).

- Vertintojai pasiskirstė rolėmis (koordinatorius, vertinimo ekspertas, vertintojas).
- Profesinio mokymo įstaigos užpildė pirminės informacijos lapą nurodydami kolegialaus vertinimo tikslus, datas, kokybės sritis ir specifinius klausimus vertintojams.
- Profesinio mokymo įstaigos paėmė savęs vertinimo ataskaitas (pagal pateiktą formą).
- Kolegialūs vertintojai susipažino su savęs vertinimo ataskaitomis.
- Profesinio mokymo įstaigos kartu su vertintojais suderino kolegialaus vertinimo vizito darbotvarkę.
- Profesinio mokymo įstaigos suderino susitikimus su visais kolegialių vertintojų nuodytais asmenimis (mokytojais, mokiniais, socialiniais partneriais ir kt.)
- Vertintojai dalyvavo vertintojų paengiamajame susitikime (nuotoliniu būdu) kuriame aptarė kolegialaus vertinimo vizitą ir parengė interviu klausimus.
- Prieš kolegialų vizitą įstaiga informavo visas suinteresuotas puses apie kolegialų vertinimą ir jo tikslus.
- Vizito metu kolegialiems vertintojams buvo sudarytos sąlygos duomenų rinkimui, pasirenkant tinkamus metodus (interviu, dokumentų analizė, stebėjimas, vizitas po įstaigą ir kt.). Taip pat buvo numatytas laikas ir patalpos vertintojų pasitarimui.
- Vizito pabaigoje vertintojai visiems dalyvavusiems vertinime suteikė pirmąjį grįžtamąjį ryšį apie kolegialaus vertinimo rezultatus.
- Po vizito vertintojai kartu rengė kolegialaus vertinimo ataskaitą (pagal pateiktą formą).
- Pirminė kolegialaus vertinimo ataskaita buvo suderinta su profesinio mokymo įstaigomis (pastabų nei viena įstaiga nepateikė).
- Galutinė kolegialaus vertinimo ataskaita buvo pasirašyta visų vertintojų ir išsiųsta įstaigoms.
- Profesinio mokymo įstaigos atsižvelgdamos į pastabas pradėjo kurti tolimesnių veiksmų tobulinimo planą.

Kolegialaus vertinimo refleksija

Kolegialaus vertinimo refleksija buvo renkama grupinių konsultacijų metu, kurių metu profesinio mokymo įstaigos dalinasi savo pastebėjimais ir sėkmės istorijomis, taip pat raštu atsakė į pateiktus klausimus.

Pagrindinės išvados, dėl kurių sutarė tiek vertintojai, tiek vertinime dalyvavusių profesinio mokymo įstaigų atstovai:

1. Kolegialaus vertinimo metodika yra aiškiai aprašyta ir tinkama naudoti.
2. Kolegialaus vertinimo metodika yra suderinta su Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos nuostatomis.
3. Metodikos vienas didžiausių privalumų yra galimybė profesinio mokymo įstaigoms pačioms pasirinkti kolegialius vertintojus.
4. Kolegialus vertinimas, kaip ir nurodyta metodikoje, turi būti konfidencialus ir padedantis profesinio mokymo įstaigai tobulėti.
5. Kolegialus vertinimas gal skatinti tinklų kūrimąsi ir bendradarbiavimą tarp profesinio mokymo teikėjų, taip pat kokybės ir pasitikėjimo kultūros skatinimą.
6. Kolegialus vertinimas skatina socialinių partnerių įsitraukimą į kokybės užtikrinimą.

7. Siekiant sėkmingai įdiegti kolegialaus vertinimo metodiką reikalingas metodikos viešinimas ir koordinuojanti institucija, taip pat bent dalinis kaštų kompensavimas pradiniam etape.
8. Būtinai nuolatiniai kolegialių vertintojų mokymai, taip pat paskirti konsultantai, galintys konsultuoti vertintojus.
9. Reikalinga sukurti kolegialių vertintojų registrą.
10. Reikalingas proceso skaitmenizavimas, mažinant popierinių formų skaičių.
11. Kolegialus vertinimas dalinai gali būti organizuojamas nuotoliniu būdu, tačiau reikalingas ir „gyvas“ susitikimas su darbuotojais, bet organizacijos stebėjimas.
12. Kolegialiam vertinime dalyvavusios profesinio mokymo įstaigos rekomenduotą šią metodiką išbandyti ir kitoms įstaigoms.
13. Galimybė išsirinkti iš plataus kokybės sričių sąrašo, taip pat vertinama kaip privalumas.
14. Kokybės sričių rodiklius reikėtų nuolat peržiūrėti, kad jie atitiktų nacionalinius poreikius.
15. Kolegialus vertinimas turėtų būti prilygintas išorės kokybės vertinimui.
16. Ypatingai atkreiptinas dėmesys į kitą kolegialaus vertinimo sistemos savybę - tęstinumą ir kokybės ciklo užtikrinimą. Kolegialus vertinimas skatina nuolatinį kokybės užtikrinimą, tuo tarpu išorės kokybės vertinimas vyksta tik kas 5 metus.

Rekomendacijos dėl Kolegialaus vertinimo profesiniame mokyme metodikos taikymo profesinio mokymo įstaigų išorinio vertinimo procese

Siekiant efektyvaus kolegialaus vertinimo įtraukimo į profesinio mokymo įstaigų išorinio vertinimo procesą rekomenduojama:

1. Paskirti koordinuojančią instituciją, kuri būtų atsakinga už kolegialaus vertinimo organizavimą, įgyvendinimą ir vertintojų mokymą.
2. Numatyti kolegialaus vertinimo organizavimui ir įgyvendinimui atitinkamą biudžetą.
3. Organizuoti nuolatinį kolegialaus vertinimo mokymus ir sukurti kolegialių vertintojų registrą.
4. Skaitmenizuoti kolegialaus vertinimo priemones (naudojantis projekto „Skaitmeninis kolegialus vertinimas profesinio mokymo žaliajai ir skaitmeninei transformacijai atliepti“ galimybėmis).
5. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro direktoriaus įsakymu patvirtinti Kolegialaus vertinimo profesiniame mokyme metodiką.
6. Profesinio mokymo įstaigų ir kitų profesinio mokymo teikėjų, vykdančių formalųjį profesinį mokymą, veiklos išorinio vertinimo tvarkos apraše numatyti kolegialų vertinimą:

„11. Jei visų Aprašo 9.2–9.5 papunkčiuose įvardytų Teikėjo veiklos išorinio vertinimo rodiklių ir Teikėjo, vykdančio priėmimą į valstybės finansuojamas profesinio mokymo vietas, 9.1 papunktyje įvardyto veiklos išorinio vertinimo rodiklio skaitinės vertės siekia Aprašo 1 priede nustatytas rodiklių ribines skaitines vertes, laikoma, kad Teikėjo veiklos kokybė atitinka nustatytus reikalavimus. Šiuo atveju profesinio mokymo įstaigos veiklos išorinis vertinimas, organizuojant išorinio vertinimo ekspertų grupės vizitą, vadovaujantis Aprašo IV skyriaus nuostatomis, yra atliekamas vieną kartą per 5 metus **arba rekomenduojama atlikti kolegialų vertinimą, kuris prilyginimas išorės ekspertų grupės vizitui**, kitų profesinio mokymo teikėjų – nėra vykdomas.“

12. Jei trijų Aprašo 9.2–9.5 papunkčiuose įvardytų Teikėjo veiklos išorinio vertinimo rodiklių ir Teikėjo, vykdančio priėmimą į valstybės finansuojamas profesinio mokymo vietas, Aprašo 9.1 papunktyje įvardyto veiklos išorinio vertinimo rodiklio skaitinės vertės siekia Aprašo 1 priede nustatytas ribines skaitines vertes, laikoma, kad Teikėjo veiklos kokybė iš dalies atitinka nustatytus reikalavimus. Šiuo atveju Įgaliota institucija kreipiasi į Teikėją, kad jis numatytų 2 metų trukmės organizacines, vadybines, metodines, konsultacines pagalbos priemones profesinio mokymo kokybei gerinti ir apie numatytas priemones per 2 mėnesius nuo kreipimosi informuotų Įgaliotą instituciją. **Įgaliota institucija gali rekomenduoti Teikėjui atlikti kolegialų vertinimą.** Jei Teikėjo veiklos išorinio vertinimo rodiklių vertės, kurios nesiekia Aprašo 1 priede nustatytų ribinių skaitinių verčių, jų nepasiekia per 2 metus nuo tokių skaitinių verčių paskelbimo viešai, Įgaliota institucija organizuoja išorinio vertinimo ekspertų grupės vizitą pas Teikėją, vadovaudamasi Aprašo IV skyriaus nuostatomis **arba rekomenduoja Teikėjui atlikti kolegialų vertinimą**“.

7. Kolegialų vertinimą galima naudoti ir kaip išorės kokybės vertinimą papildančią priemonę, tokiu atveju, po išorės kokybės vertinimo organizuojamas kolegialus vertinimas įvertinti, kaip planuojami pokyčiai profesinio mokymo įstaigoje ir įgyvendinamos rekomendacijos.